

تعلیم و تربیت از طریق فعالیت‌های حرکتی

اداره کل تربیت بدنی

(این اهداف در این مقاله مورد بحث و بررسی قرار نمی‌گیرد چون که در بسیاری از جهات با اهداف تربیتی ممکن است متناقض باشد). اگرچه رسیدن به اهداف فوق از وسیله‌های ورزشی و مسابقات نیز بهره‌مند می‌گردند، ولی نمی‌توان آنها را منتهی به یک هدف دانست.

بهرحال، بنا به تعریف، تربیت بدنی و ورزش وسیله‌ای است برای تعلیم و تربیت ابعاد مختلف معنوی، فرهنگی، اجتماعی، روانی، ذهنی و قهراً جسمی، بر این اساس تربیت بدنی و ورزش به عنوان روش عملی می‌تواند تحقق بخش اهداف تربیتی باشد. (۲)

در بسیاری از کشورهای پیشرفته سرمایه‌های هنگفتی در جهت استفاده از این روش تعلیم و تربیت در مدارس که با فطرت و طبیعت انسانها همخوانی دارد، مصرف می‌شود. اعتقاد بر این است که روشهای سنتی آموزش و پرورش فقط بخش ذهنی و یا بُعد فکری دانش‌آموزان را ارتقا می‌بخشد. در حالی که ابعاد دیگر انسانی نظیر بعد معنوی، فرهنگی، اجتماعی و روانی نیز اهمیت بسزایی دارند.

رشد و توسعه بعد معنوی اصل اساسی و زمینه‌ساز رشد سایر ابعاد وجودی انسان تلقی می‌گردد. بسیاری از مراکز مذهبی نظیر کلیساها در اروپا و آمریکا، فعالیت‌های بدنی و ورزش را وسیله‌ای برای ارتقای بعد معنوی بکار می‌گیرند و در این راستا به اهداف تدوین شده معنوی خود نایل می‌گردند. برنامه‌ریزی و روش‌های کار آنها بر شناخت خالق، به عنوان اداره‌کننده نظام خلقت در

تلقی کنیم، روش کار با آنچه در گذشته معمول بود کاملاً متفاوت خواهد بود.

یکی از روش‌های جدید، تربیت فعال را در مقابل تسریت غیرفعال و منفعل مورد بررسی قرار می‌دهد و محدودیت‌های یادگیری را در نظام سنتی گوشزد می‌نماید. از لحاظ نظام پیازه، کودک وقتی فعال نباشد یعنی در وضعی فعل‌پذیر قرار داشته باشد، به صرف شنیدن سخن دیگران، چیزی یاد نمی‌گیرد، چه، همان‌طور که می‌دانیم، شناخت‌هایی که به آنها نایل می‌گردد، حاصل درون‌سازی فعال اشیایی از هر نوع است. پس لازم است که مدرسه به او فرصت دهد تا مطابق کنش‌وری تحول خویش بیاموزد. (۱ - ص ۴)

از جمله روشهای فعال مورد استفاده در تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان در مدرسه، بهره‌گیری از فعالیت‌های بدنی و ورزش به عنوان وسیله‌ای در جهت تربیت عمومی افراد است.

از جمله روشهای فعال مورد استفاده در تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان در مدرسه، بهره‌گیری از فعالیت‌های بدنی و ورزش به عنوان وسیله‌ای در جهت تربیت عمومی افراد است.

البته تربیت بدنی و ورزش به غیر از هدف تربیتی و پرورش دارای اهداف عمده دیگری نظیر رسیدن به بهداشت جسمی و روانی، رسیدن به اوج قهرمانی در رقابت‌های ورزشی و پرکردن اوقات فراغت می‌باشد.

مدرسه مؤسسه‌ای است اجتماعی و به هر میزان که جامعه پیچیده‌تر می‌گردد، مدرسه نیز از لحاظ تشکیلات، برنامه، اهداف و روش کار، پیچیدگی بیشتری پیدا خواهد کرد. ادامه ادامه حیات بشری، رشد معنوی و انتقال میراث فرهنگی جوامع و گسترش آن تا حدودی از طریق مدرسه و روشهای آموزشی صورت می‌گیرد. اگر جامعه‌ای بخواهد به حیات خود ادامه دهد، به رشد معنوی برسد و میراث فرهنگی و اجتماعی خود را حفظ کند، تنها مؤسسه‌ای که در آن جامعه بطور منظم از عهده انجام این کار مهم برمی‌آید مدرسه است. مدرسه از طریق برنامه و روش تعلیم می‌تواند آنچه را که از گذشته رسیده به شاگردان منتقل کند و آنها را در توسعه بعد معنوی و فهم میراث فرهنگی یاری نماید.

به نظر بسیاری از مریبان در گذشته، تعلیم و تربیت یعنی پرورش قوای ذهنی نظیر قوه، ادراک، حافظه، یادآوری، تداعی معانی، دقت، اراده، تخیل و تعقل و هدف تعلیمات مدرسه نیز پیدایش و رشد همین قوای ذهنی است که به عنوان نظم رسمی Formal Discipline تعریف کرده‌اند. مفهوم تعلیم و تربیت در گذشته بیشتر انتقال معلومات و مهارتها بود. بر همین اساس زمینه روش عمده آموزش، سخنرانی یا مطالعه کتب درسی بود. اما اگر تعلیم و تربیت را، چنانچه نظریه‌های جدید عنوان می‌نمایند، تسجیدینظر در تجربیات و تشکیل مجدد آنها، خلاقیت و نوآوری، رشد قوه قضاوت صحیح، هدایت رشد در ابعاد مختلف شخصیت و خودنظمی و ...

حین اجرای فعالیت‌های بدنی و ورزش استوار می‌باشد. مربیان و معلمان ورزش از طریق بازیها و ورزش‌ها به روش آموزشهای غیرمستقیم و مستقیم، الطاف خالق را در هنگامی که بچه‌ها از ورزش و فعالیت لذت می‌برند گوشزد و پیچیدگی‌های نظام خلقت را از این طریق به صورت ساده بیان می‌نمایند. سرودهای دسته‌جمعی سرشار از پیامهای معنوی در این گونه فعالیت‌ها خواننده و بخاطر سپرده می‌شوند و به صورت ناخودآگاه انکار دانش‌آموزان را در جهت رشد معنوی فعال می‌سازند.

بدون این قوانین بازیها و فعالیت‌های بدنی وجود خارجی پیدا نمی‌کنند و ضمن بازی اگر اختلافی پیش آید بوسیله داور یا از طریق بحث، آن اختلاف را برطرف می‌سازند و از بهم خوردن بازی جلوگیری می‌نمایند و از همه این تعامل‌ها نیز لذت می‌برند. (۴)

بازیها و فعالیت‌های بدنی معمولاً تابع قوانینی هستند و این قوانین رفتار بچه‌ها را منظم می‌سازند.

تحکیم فلسفه اجتماعی جامعه در بین دانش‌آموزان، آماده کردن آنان در برخورد با جریانهای اجتماعی نظیر مخالفت، همکاری، سازگاری اجتماعی، توافق و تشابه و تشکیل مهارت‌های ضروری جهت زندگی جمعی در افراد از طریق فعالیت‌های بدنی و ورزش امکان‌پذیر می‌باشد. محیط‌های ورزش و بازی جایی است که در آن باید میان گروه‌ها تفاهم ایجاد نمود، اختلاف را تقلیل داد، انکار و عقاید گروهی را مبادله کرد و وحدتی را که لازمه ادامه حیات جمعی است در دانش‌آموزان به وجود آورد. چون ممکن است امور پیچیده اجتماعی برای دانش‌آموزان غیرقابل درک باشد و یا مشکلاتی را برای آنها به وجود آورد، بنابراین در محیط‌های ورزش و بازی امور پیچیده اجتماع به شکل بارزی ساده می‌گردند و دانش‌آموزان به روش غیرمستقیم این امور پیچیده را از یکدیگر فرا می‌گیرند، به تدریج با سازمانهای پیچیده اجتماعی آشنا می‌شوند. آنها درس سازگاری، همکاری، نظم و انضباط، قانون‌شناسی، حق‌دانی و حق‌گزاری را بی‌عنوان (درس‌داشتن) و بدون تحمیل «خشکی کلاس و بحث و نظم کوبنده آنها» بلکه با نهایت رغبت و با امنیت خاطر همه را در بازی و فعالیت‌های بدنی می‌آموزند زیرا بازیها و فعالیت‌های بدنی معمولاً تابع قوانینی هستند و این قوانین رفتار بچه‌ها را منظم می‌سازند.

محیط‌های ورزش و بازی جایی است که در آن باید میان گروه‌ها تفاهم ایجاد نمود، اختلاف را تقلیل داد، افکار و عقاید گروهی را مبادله کرد و وحدتی را که لازمه ادامه حیات جمعی است در دانش‌آموزان بوجود آورد.

همچنین فعالیت‌های بدنی و ورزش وسیله‌ای ارزشمند در انتقال میراث فرهنگی به کودکان و نوجوانان است. از نظر انتقال و تسفویض ارزشهای فرهنگی، فعالیت‌های گوناگون بدنی و ورزش، کلیت تفکیک‌ناپذیری را تشکیل می‌دهند. اگر چنانچه فرهنگ را به مجموعه‌ای از آداب و رسوم اجتماعی و فردی در کلیه زمینه‌های زیستی بدانیم، بدون شک می‌توان در حین اجرای بازی و فعالیت‌های بدنی و نیز با ایجاد موقعیت‌های مناسب در راه رسیدن به اهداف فرهنگی اقدام نمود. بسیاری از علمای تربیت بدنی هدف دوم فعالیت‌های بدنی و ورزش را، پس از بعد معنوی، ارتقای رشد فرهنگی دانش‌آموزان می‌دانند و معتقدند که دانش‌آموزان در هنگام فعالیت‌های شاد بازی‌گونه و به شکل غیرمستقیم، آداب و سنن فرهنگی را به تمام وجود خود جذب می‌نمایند. بر این اساس نقش فعالیت‌های بدنی و ورزش در انتقال و پیشرفت فرهنگ یک جامعه اهمیتی خاص دارد. (۳)

منابع

- ۱- پیازه، تربیت بدنی به کجا ره می‌سپرد؟، ترجمه دکتر منصور و دکتر دادستان، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم، ۱۳۷۱.
- ۲- حمیدی، «بازیهای پرورشی» دفتر تحقیقات و برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۶۸.
- 3- Bucher, A. Charles and wuest, Deborah, Foundations of Physical Education and Sport, Mosby-Yearbook, 1990.
- ۴- علیرضا پویانفرد و پرویز خاکی، «بازیهای پرورشی در مدارس» اداره کل تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش، چاپ اول، ۱۳۶۴.